

Az adatgyűjtés és elemzés

Általános megfontolások

A statisztikai adatok nélkülözhetetlen elemek a népesség, a társadalom, a gazdaság, valamint a környezet állapotának és helyzetének megismerésében. Az esélyegyenlőségi programok kidolgozásához is elengedhetetlenül szükséges a megfelelő háttéradatok ismerete. Ezek nélkül nem lehet pontosan megmondani, kik számára, milyen méretekben szükséges a beavatkozás. A statisztikai adatbázisok szerteágazó rendszerében azonban nehéz eligazodni, megtalálni a szükséges adatokat. Az adatok nem egyszer sokféleképpen és különböző helyen hozzáférhetők. Ebben a tanulmányban felvázolom, hogy milyen statisztikai adatok állnak rendelkezésre az esélyegyenlőségi programok kidolgozásához, röviden ismertetem őket, használatukat, elérhetőségüket. Felhívom a figyelmet néhány problémára és módszerre, melyek a statisztikai adatok feldolgozása során előfordulnak.

A másik kérdéskör, amit érintünk, azzal áll kapcsolatban, hogy ha sikerül is összegyűjtenünk az adatokat, ezek értelmezése sok esetben nem egyszerű feladat. Önmagában egy szám az esetek legnagyobb részében még nem mond túl sokat, és nem lehet kiragadni a környezetéből. Egy statisztikai adat környezetén két dolgot értek. Az *egyik* a többi statisztikai adat, vagyis az adatokat a többivel együtt kell értelmezni valamilyen formában. A különböző adatok összevetésének, együtt elemzésének gyakori módszere a viszonyszámok, átlagok kiszámolása, vagy más statisztikai módszerekkel történő feldolgozás. Ezt nevezzük a mutatók létrehozásának. E tanulmányban, nem céloim bemutatni a különböző statisztika indikátorok létrehozását, mivel egy adott csoport társadalmi hátrányának bemutatásához ez esetben elegendő az egyszerűbb statisztika. Meg kell azonban jegyezni, hogy számtalan lehetőség nyílik a statisztikai adatokból mélyebb elemzésre, melyekből új, komplex változók születhetnek, ezek segítségével mélyebb elemzéseket készíthetünk.

Egy statisztikai adat környezetén *másodsorban* azt értem, hogy a megvizsgált adatot vagy mutatót, amely egy területi egységre vagy társadalmi csoportra vonatkozik, össze kell vetni más területi egységgel vagy társadalmi csoporttal. E nélkül nehéz értelmezni pl. hogy egyes hátrányos helyzetű csoportok valóban hátrányosak-e és mennyire, bizonyos mutatókban, más csoportokhoz viszonyítva. Más területi egységgel való összehasonlítás megmutatja, hogy a mi településünk mennyire különbözik a többitől. Ezeket az összehasonlításokat kétféleképpen lehet végezni: vagy egy másik hasonló egységgel lehet összevetni, vagy az átlaghoz lehet hasonlítani. Az első módszer nehezebb és csak bizonyos esetben célravezető. Ilyen, amikor egy társadalmi csoport adatait hasonlítjuk össze egy másik olyan csoporttal, amely elvárhatóan hasonló helyzetben van, vagy kéne lennie. (Például romák és nem romák, férfiak és nők összehasonlítása.) De nem célravezető, ha a két összehasonlítandó csoport eltérése természetes állapot miatt nem összevethető, mint például az idősek és a fogyatékkal élők foglalkoztatottsága. Amikor településünk adatait hasonlítjuk más településéhez, figyelni kell a két település méretének és helyzetének a különbségére. Célszerű két, közel egyforma helyzetben levő települést összehasonlítani. Azonban lehet egy másik szempont is, amikor egy kisebb település adatait hasonlítjuk egy nagyobb, jobb helyzetben levőhöz, ezzel bemutatva a településünk kedvezőtlenebb (vagy épp kedvezőbb) helyzetét, vagy egy elvárható célt tűzhetünk ki a másik település mutatóinak ismertetésével. Ilyen lehet például egy kisebb város foglalkoztatottsági adatainak összevetése egy közeli, jobb mutatóval rendelkező, nagyobb várossal, annak a jogosan elvárható igénynek a felvetésével, hogy a kisvárosunk foglalkoztatottsági értéke érje el a másik települését.

Az esélyegyenlőség szempontjából releváns adatokat a 2/2012. (VI. 5.) EMMI rendelet 1. számú melléklete tartalmazza, ez pedig a TeIR adatbázis, melyről a későbbiekben bővebben lesz szó. E mellett célszerű és szükséges támaszkodni egyéb adatforrásokra: releváns (helyi, térségi, országos) kutatások

adataira, az önkormányzat által gyűjtött adatokra, illetve a partnerek által nyújtott adatszolgáltatásra. Mindezek alapján vázolható fel a település átfogó helyzetképe esélyegyenlőségi szempontból, illetve az is láthatóvá válik, hogy mely területeken szükséges további adatok gyűjtése.

A felhasználható statisztikai adatok széles tárháza mellett figyelembe kell venni néhány statisztikai alapelvet.

1. A statisztikáknak a társadalom számára fontosnak, pártatlannak és mindenki számára, azonos feltételek mellett, hozzáférhetőnek kell lenniük, hogy közölt adatainkat bárki tudja ellenőrizni, ezért hitelesek és megbízhatóak.
2. A statisztikák összeállításához szakmai (szakszerű) módszereket kell alkalmazni, valamint a statisztikai eredményeket a felhasználók számára szakszerű („profii”) módon kell bemutatni. Az olvasó így értelmezheti az adatainkat és a következtetéseinket is érdemben átgondolhatja.
3. Az adatok helyes értelmezésének megkönnyítése érdekében meg kell adnunk az adatok forrását, a módszert, ahogy a mutatókat létrehoztuk, illetve a mutatók értelmezését. A módszerismeretesi kötelezettséget (accountability) úgy kell értelmezni, hogy a statisztikusok kötelesek a statisztikák felhasználói számára módszeresen és alaposan kifejteni, hogy pontosan mit tartalmaznak, és milyen minőségűek az adatok. Ez a 3. alapelv talán elcsépett, de figyelembe véve, hogy a statisztikusok körében ez a probléma hosszú időn át élénk vitatéma volt, néhány triviálisnak egyáltalán nem mondható szempont is felmerül. Nyilvánvaló ugyanis, hogy aki számokat gyárt és publikál, annak tájékoztatnia kell a felhasználót a számok tartalmáról. A vita arról folyik, hogy miképpen lehet ennek a követelménynek a lehető legjobban eleget tennünk. Ez a vita természetesen arra a kérdésre is kiterjed, hogy e tekintetben milyen messzire és milyen mélységig mehetünk el. A tapasztalat szerint egyes felhasználók csakugyan érdeklődnek az iránt, hogy „mi van a számok mögött”, míg mások egyáltalán nem törődnek vele. Az ún. metaadatokkal (az adatokkal kapcsolatos információk, azaz a sokaság és a változók meghatározása, a felhasznált adatforrásoknak, a felmérés módszertanának leírása stb.) kapcsolatban általános egyetértés tapasztalható abban, hogy a statisztikák felhasználói számára elengedhetetlen, hogy hozzáférhessenek a lehető legteljesebb metaadatállományhoz.

Ezeket az alapelveket az Európai Gazdasági Bizottság hagyta jóvá Genfben, 1992. április 15-én. A legfontosabb azonban az adatok pontossága, erről a legtöbb esetben nincs módunk személyesen meggyőződni, ezért az adatok forrásának megbízhatósága lehet a legfőbb szempontunk.

Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer

Az esélyegyenlőség szempontjából a legfontosabb interneten hozzáférhető adatbázis az Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer – röviden a TeIR. Létrejöttét és használatát is kormányrendelet szabályozza. Létrehozásának fő célja 1997-ben egy döntéstámogató információs rendszer felállítása volt az állami hatóságok, elsősorban a területfejlesztéssel és területrendezéssel foglalkozók számára. A Helyi Esélyegyenlőségi Program megalkotásához szükséges helyzetelemzéshez is TeIR használatát írja elő a vonatkozó EMMI rendelet.

A TeIR egy hatalmas és számtalan területet átfogó adatbázis, elektronikus web alapú informatikai rendszer, amelynek szolgáltatásai az interneten keresztül érhetőek el. A TeIR-t a VÁTI (Magyar Regionális Fejlesztési és Urbanisztikai Nonprofit Kft.) üzemelteti. A TeIR két fő részből áll: egy ingyenes, mindenki számára hozzáférhető blokkból, amely nem regisztrációhoz kötött, valamint egy regisztrációhoz kötött blokkból. A regisztráció lehet térítésmentes és térítéses. A felhasználók azonosítása minden esetben felhasználónév és jelszó megadásával, a Központi Elektronikus Szolgáltatási Rendszer Ügyfélkapu szolgáltatásán keresztül történik. A TeIR honlapon (<https://teir.vati.hu/>) részletesen leírják az adatbázis célját:

„A TeIR célja, hogy a központi, területi és helyi államigazgatási szervek, más jogi személyek, jogi személyiség nélküli gazdasági társaságok, valamint természetes személyek számára:

- lehetőséget biztosítson az ország népességének, gazdaságának, épített, táji és természeti környezete állapotának, területi jellemzőinek megismerésére, változásainak figyelemmel kísérésére és európai uniós összehasonlítására,

- információt szolgáltatson az adatok és ezek feldolgozása során nyert mutatók, elemzések megjelenítésével, valamint a területfejlesztési, területrendezési, településfejlesztési és településrendezési tervek, szöveges és térképi dokumentumok bemutatásával,
- segítséget nyújtson a kormányzati, regionális, térségi, megyei, kistérségi, települési fejlesztési és rendezési, egyéb térségi, valamint ágazati tervezési, fejlesztési tevékenységet végző és azt ellenőrző szervezetek számára a területfejlesztési és területrendezési döntések előkészítéséhez és meghozatalához; a társadalom, a gazdaság és a környezet területi jellemzői változásának folyamatos figyelemmel kísérésével a döntések hatásainak elemzéséhez, valamint a terület- és településfejlesztési, illetve a terület- és településrendezési tervek készítéséhez,
- információkat biztosítson a regionális, a térségi, a megyei és a kistérségi fejlesztési tanácsok és munkaszervezeteik, illetve a többcélú kistérségi társulások számára a tervezés, a programmenedzselés, a pályázatértékelés és a monitoring tevékenység ellátásához.
- A TeIR célja információszolgáltatás a gazdaság, a társadalom és a környezet területi jellemzőiről, változásairól és összefüggéseiről.”

Ugyanitt bemutatják az adatbázis adattartalmát. Az üzemeltetési szabályzatban röviden ismertetik a TeIR felépítését, a szabadon hozzáférhető Térport rendszert, majd a regisztrációhoz kötött hozzáférés szabályát írják le részletesen. Itt lehet megtalálni az ügyfélszolgálati elérhetőségeket is.

A regisztrációhoz kötött, de térítésmentesen, teljes körű hozzáférésre jogosultak köre a következő:

- Magyar Országgyűlés Hivatala, az Alkotmánybíróság, a bíróságok, az ügyészségek, az Országgyűlési Biztosok Hivatala, a Magyar Nemzeti Bank, az Állami Számvevőszék, a központi államigazgatási szervek és azok területi szervei
- a Magyar Tudományos Akadémia területi kutatásokat folytató intézetei
- a Magyar Köztársaság államilag elismert felsőoktatási intézményei
- az Országos Területfejlesztési Tanács tagjai és állandó meghívottjai, a regionális fejlesztési tanácsok és munkaszervezeteik, a térségi fejlesztési tanácsok és munkaszervezeteik
- a megyei önkormányzatok és hivatalaik
- megyei területfejlesztési tanácsok és munkaszervezeteik, a területfejlesztési önkormányzati társulások, a kistérségi fejlesztési tanácsok és munkaszervezeteik, a kistérségi fejlesztési tanácsok feladat- és hatáskörében eljáró többcélú kistérségi társulások és munkaszervezeteik
- a települési önkormányzatok és hivatalaik
- az országos önkormányzati szövetségek, a társadalmi szervezetek országos, regionális, megyei és kistérségi szinten külön jogszabály alapján létrehozott egyeztető fóruma regisztrált tagjai.

A TeIR honlapon található 23 alkalmazáshoz részletes felhasználási útmutató, valamint oktató programok tartoznak (e-learning), amelyek segítenek több, bár nem mindegyik, modul elsajátításában. A rendszer 7 db nyilvános alkalmazás és 5 db regisztrációhoz kötött alkalmazás kezelését segítő tanuló modulal rendelkezik. A TeIR rendszerben összesen 12 db nyilvános alkalmazást és 10 db regisztrációhoz kötött alkalmazás található. A TeIR tartalma statisztikai adatok rendszeréből, térképi adatokból, szakági tervekéből áll, vagyis többszáz ezer elemi változóval rendelkezik:

Statisztikai adatszolgáltatók:

- NAV, KSH
- EDUCATIO
- EEA
- GKleNet
- Magyar Közút
- MVM
- MGSZH / MBFH
- NFÜ / MÁK / TÁKISZ
- ONYF, OKVF
- SZTNH
- VM, KÖH

- CDATA
- ÁNTSZ
- Nemzeti Munkaügyi Hivatal
- Történelmi adatbázis (VÁTI)

Térképi adatok:

Területrendezési Tervek szerkezeti terv és övezetek

- OTrT
- Budapest Agglo, BKÜK
- GYMS, Zala, Vas, Veszprém, Nógrád, Hajdú-Bihar

Szakági tervek

- Védett természeti területek
- Hulladéklerakók elhelyezkedése
- Közlekedési hálózat
- Működő és felhagyott bányák
- Természeti környezet
- Villamosenergia rendszer
- CORINE felszínborítottság
- Ivóvízminőség

Azonban ezen adatbázisok adattartalma és főleg a vonatkozó évek nagyon különbözőek, sajnos legtöbbször csak több éves késéssel kerülnek fel újabb adatok.

A TeIR honlapja szerint az elemzés céljából elérhető adattartalom és az arra vonatkozó időszak a következő:

Adatgazda	Adatkör	Időszak
Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat (ÁNTSZ)	Fekvőbeteg ellátás	2011
	Járóbeteg ellátás	2011
	Pollen adatok	2009-2011
	Szűrővizsgálatok adatai	2001-2011
Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV)	Egyszerűsített vállalkozási adó bevallások főbb adatai	2003-2010
	Személyi jövedelemadó bevallások főbb adatai	1992-2010
	A társasági adóbevallások főbb adatai	1992-2010
EDUCATIO Nonprofit Kft.	Felsőoktatási felvételi adatok	2003-2011
	Európai Környezetvédelmi Ügynökség – EEA CORINE Felszínborítottság	2000, 2006
GeoX Kft.	Elérhetőségi idők és távolságok	2008-2011
	Intézmények illetékessége	2011
	Intézményi ellátottság	2011
GKIeNET Kft.	Internetelőfizetéssel kapcsolatos adatok	2003, 2005, 2007-2010
Magyar Közút Nonprofit Zrt.	Helyi közutak adatai	2003-2010
Magyar Villamos Művek Zrt.	Villamos energia-termelésre és fogyasztásra vonatkozó országos adatok	2000-2010
Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal Erdészeti Igazgatóság (NÉBIH EI)	Erdősítés: Felújítás alá vont terület	2003-2011
	Erdősítés: Tárgyévi telepítés alá vont terület	2003-2011
	Erdősítés: Telepítés alá vont terület	2003-2011

	Erdőterületek rendeltetés szerint	2003-2011
	Erdőterületek üzem mód szerint	2003-2011
	Leégett erdőterületek adatai	2003-2011
NFÜ és MÁK	Európai uniós illetve hazai támogatási forrásból megvalósuló projektek legfontosabb adatai	2002-2010
Központi Statisztikai Hivatal (KSH)	Általános Mezőgazdasági Összeírás	2000
	Budapesti Statisztikai Adatok Rendszere	1995-2011
	Megyei-Regionális Statisztikai Adatok Rendszere	1990-2011
	Területi Statisztikai Adatok Rendszere	1990-2011
	Népszámlálási adatok	1970, 1980, 1990, 2001, 2005
	Egyéb adatok (gazdasági folyamatok, környezeti állapot)	2000-2011
ONYF	Alkalmazottak száma foglalkozás (FEOR első főcsoport) szerint	2003, 2007-2009
Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság	Árvíz/belvíz által érintett települések száma	2010
Vidékfejlesztési Minisztérium	Kármentesítési adatok	2010
KÖH	Műemlékek száma	2002-2009
	Műemléki jelentőségű területek száma	2002-2009
	Régészeti lelőhelyek száma	2002-2009
	Történeti kertek száma (műemlék)	2002-2009
MÁK	Mezőgazdasági alap szerződések	1996-2002
	Területfejlesztési alap szerződések	1994, 1996, 1997, 1998
	Területfejlesztési célirányzat szerződések	1997, 1999, 2000, 2001
MBFH	Felhagyott bányák száma időintervallum szerinti bontásban	2009, 2010
	Nyersanyag fejtési módja	2009, 2010
	Termelt nyersanyagok	2009, 2010
	Működő bányák státusza	2009, 2010
Nemzeti Munkaügyi Hivatal	Regisztrált munkanélküliségi adatok negyedévente, ill. 2011-től havonta	1993-2012
Országos Egészségbiztosítási Pénztár	Betegszám, táppénz, vény adatok	2011
Cdata	Volán elérhetőségi idők	2009
MOK/EEKH	Orvosok, szakorvosok adatai	2000-2007
Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala	Magyar bejelentők belföldi szabadalmi bejelentései	2009, 2010
TÁKISZ/MÁK	Önkormányzati adatok:	1991-2010
	– Beruházási adatok	1991-2010
	– Bevételek alakulása	1991-2010
	– Folyó kiadások feladat mutatónként	1991-2010
	– Kiadások alakulása	1991-2010
KSH/MÁK	Szociális ágazat adatai (ellátások adatai, kiemelt adatok és indikátorok, államkincstári és működési adatok, jelentések, kérdőívek)	változó

	Települési ellátástípus statisztika	változó
	Népszámlálási népesség és népesség előrejelzés (idősor)	változó
VÁTI	Önkormányzati beruházás mutatók	1993-1997
	Önkormányzati mérleg mutatók	1991-1997
	Történelmi adatbázis	1870-1985 nem minden évre

Ebben a hatalmas és terjedelme miatt nehezen áttekinthető adatbázisban esélyegyenlőségi program elkészítéséhez csupán néhány alkalmazás korlátozott számú része szükséges, a következőkben csak ezekről lesz szó.

Nyilvános alkalmazások

Legfontosabb alkalmazás a „*Szabadszöveges metakereső*”. Ebben a lekérdező rendszerben tárolják az legtöbb alapadatot. A legfőbb előnye, hogy címszó alapján lehet keresni az adatbázisokban, így az adatokhoz kapcsolódó alapvető jellemzőkről adnak tájékoztatást (pl.: adatgazda, mértékegység, időszak). Ebben az alkalmazásban 34 adatbázis, évekre visszamenőleg, idősorosan megtalálható. Azonban jelentős különbségek vannak közöttük. Némelyik adatból csak 1-2 év áll a rendelkezésre, míg másból 20 év folyamatos adatbázisa megvan. Alapvetően azonban több év késéssel található meg az adatok. Most, 2013 januárjában jellemzően 2010, 2011-es év statisztikai az utolsóak. Az esélyegyenlőségi programokhoz legfontosabb KSH területi statisztikai adatok közül a 2010. év használható. Várhatóan azonban néhány hónapon belül feltöltik a 2011-es adatokat is, feltöltésük megkezdődött.

Lássunk egy példát az adatkeresésre!

Az adatbázisokban könnyen kereshetünk kulcsszavakkal vagy szótöredékkel, majd beállíthatjuk az évet, amiről szeretnénk adatokat gyűjteni. Például a munka szó beírásával kiadja azokat az adatbázisokat, ahol valamilyen formában szerepel ez a szó (munkanélküli, munkaügy stb.). Érdekes minél pontosabban megadni a keresett kifejezést, mivel különben nagyon sok lehetőséget fog találni a program.

A program adattáblák címeit listázza ki, felette megtalálható az adatforrás (pl. Nemzeti Munkaügyi Hivatal), hogy melyik évre vonatkozik az adat, és az úgynevezett tipológia, mely lehet település, kistérség, megye, régió, ország, Budapest.

Ezután az ablak felső részén meg kell adni a település nevét a területi egység választásánál, majd a „beállít”-ra klikkelés után vissza kell menni az előző ablakra, ahol ezután, a fehér kis négyzetekre klikkelve, kitöltődik adatokkal a mellette levő kocka. Vigyázat, amennyiben a felette levő tipológiában nem település található, akkor a kitöltött adat arra a területi egységre vonatkozik, ahol a kiválasztott településünk fekszik, pl. megyére. Ezért célszerű az adatokat mindig körültekintéssel kezelni.

A legfőbb probléma a szabadszöveges metakeresővel, hogy az adatokban csak egyesével lehet keresni, és csak egy településre vagy kistérségre, megyére, tehát többféle adatot leválogatni időigényes. E mellett az is gondot okoz, hogy nem lehet az eredményt felhasználóbarát módon kivenni a rendszerből, ami azt jelenti, hogy vagy ki kell írni a számokat egyesével, vagy az egészet kivilágítva hagyományos billentyű kombinációval lehet másolni és beilleszteni más programba. Szintén probléma, hogy egyszerűen csak egy településsel (vagyis tipológiai egységgel) tudunk dolgozni, tehát nem lehet több település adatát összehasonlítani, vagy országos, megyei értékekkel összevetni, illetve csak úgy, ha azokat is egyesével kikeressük. Óriási előnye viszont a keresési lehetőség, ami nincs meg a regisztrációhoz kötött adatbázisban. A TeIR honlapján részletes leírást találhatunk a használatáról (https://teir.vati.hu/doc/metalekerdezo_modul.pdf)

Esélyegyenlőség szempontjából fontos lehet az „*Intézmények illetékessége*” modul. Ebben a modulban a különböző intézmények illetékességi területeit tudjuk megtekinteni térkép és táblázat segítségével. Olyan államigazgatáshoz, állami funkciókhoz kapcsolódó intézmények illetékességi területei kérdezhetők le, melyeket jellegükből, funkciójukból, jelentőségükből adódóan a legnagyobb tömegek vesznek igénybe. Kétféle megjelenítési lehetősége van.

1. Egy adott településre lekérdezhető az intézmények típusa szerinti központ székhelye, valamint információ kapható a település és az illetékességi központ távolságáról, illetve az eljutási időről,

kizárólag gépkocsival, közúton. Az intézményi központok és az adott település földrajzi helyzetét, egymáshoz viszonyított elhelyezkedését az alkalmazás térképen ábrázolja.

2. Intézmények illetékességi területéhez tartozó települések lekérdezése. Egy intézmény megnevezését és székhelyét megadva a felhasználó térképi és szöveges információkat kap az illetékességi terület földrajzi elhelyezkedéséről és a benne foglalt településekről.

Meg kell említeni még a „*területfejlesztési fogalomtár*”. Ebben kísérletet tesznek egy széleskörű, számtalan szócikkből álló, konszenzuson alapuló fogalomtár kialakítására. Megjegyzik azonban, hogy nem mindenki fogadja el a megbízó, a szerzők és a szerkesztő álláspontját, de bárki számára lehetőséget biztosítanak az ezzel kapcsolatos véleményének kifejtésére, így a szócikk pontosítására. Ebben a fogalomtárban tág értelemben vett területi, tértudományi, területpolitikai, térinformatikai fogalmak sokasága van. Megtalálható például a leszakadás, felzárkózás, esélyegyenlőség stb. is. „A fogalomtár MediaWiki alapon működő alkalmazás, amely alkalmas a területfejlesztéssel kapcsolatos szakszavak és fogalmak magyarázatának lekérdezésére. A szócikkek tartalmai validálnak tekinthetők, így hivatkozással bármely kapcsolódó dokumentumban felhasználhatók.” (<https://teir.vati.hu/> felhasználási útmutató)

Regisztrációhoz kötött alkalmazások

A regisztrációhoz kötött alkalmazások közül a legfontosabb az „*Interaktív elemző*”, ami tartalmazza szinte valamennyi TeIR-ben megtalálható adatot. A problémát leginkább az jelenti, hogy ebben az óriási adatbázisban meg kell találni az számunkra fontos adatokat. Az adatbázisokban több 100 ezer féle adat (változó) megtalálható. Előbb az adatszolgáltatót kell kijelölni (pl. KSH), majd ezen belül az adatbázis típusát (pl. Területi statisztikai adatok rendszerei), utána az évet (pl. 2011), majd az adattípusát (pl. Terület, népesség), végül az elemi adatot (pl. Állandó népesség, férfiak összesen 2011 [db]). A legnagyobb probléma tehát, hogy egy hatalmas adaterdőben kell megtalálni a minket érdeklő fákat. Sajnos ebben a modulban nem áll rendelkezésre keresési lehetőség, tehát vagy tapasztalat, többszöri gyakorlás alapján lehet megtalálni az adatokat, vagy a nyilvános alkalmazásoknál „Szabadszöveges metakeresőben” lehet kikeresni, hogy hol található.

Az „*Interaktív elemző*” sokoldalúságát és egyben bonyolultságát az is mutatja, hogy a kezeléshez használható kézikönyv 88 oldalas, amely itt található: https://teir.vati.hu/doc/interaktiv_elemzo.pdf. Ebben a könyvben részletesen összefoglalják a használatán kívül az alkalmazás célját és jellemzőit is.

„Az Interaktív Elemző segítségével a TeIR adatbázisában szereplő statisztikai adatokkal készíthetünk különböző elemzéseket és kombinálhatjuk az előállított kartogramokat (tematikus térképeket) más grafikus fedvényekkel. Az alkalmazás egyedi összetett elemzések végrehajtására, egyedi statisztikai mutatók képzésére, illetve az alapadatok tematikus összegyűjtésére használható oly módon, hogy az egyes adatok és adatkörök egymással kombinálhatók, választott területi szintre aggregálhatók és jeleníthetők meg. Az elemzések eredményeit kartogram, diagram és riport formájában képes előállítani a rendszer és az elemzéseket elmenthetjük későbbi felhasználás céljából.”

A rendszer lehetőséget ad speciális – a területi számjelrendszerben fellelhető – területi egységek, vagyis funkcionális területek, illetve a felhasználó által összeállított egyéb területi egységek vizsgálatára. Az elemzés során felhasználni kívánt területi szűkítő feltételek egyszerre vonatkozhatnak területi egységekre, valamint a leíró adatok értékére (értéktartományára), így biztosítva korlátlan szabadságot a felhasználó számára.

Az Interaktív Elemző alkalmazás használata során olyan mutatókat állíthat elő a felhasználó, amiket más alkalmazások nem tartalmaznak. A TeIR szakrendszer minden egyes modulja, így az Interaktív Elemző is, egy jól megfogalmazott kérdésre adja meg a választ.

Az alkalmazás használatának megkezdéséhez a legelső és legfontosabb elem annak a kérdésnek a megfogalmazása, amelyre választ vár a rendszertől a felhasználó. Előfordulhat, hogy a kérdés megfelelő megfogalmazása több időt vesz igénybe, mint magának a mutatónak az elkészítése és a végtermék előállítása. A kérdésnek mindig tartalmaznia kell az alábbi főbb elemeket azért, hogy a kifejezést egyszerűen elő lehessen állítani:

– milyen adato(kat)t szeretnék megjeleníteni a végterméken?

- milyen területi szinten szeretnénk megjeleníteni az eredményeket, másképpen fogalmazva milyen területi szinten szeretnénk az elemzést végezni?
- szükségünk van-e területi lehatárolásra (pl. csak valamely régió, megye, kistérség, település, stb... érdekel)?
- melyek azok az egyéb adatok, és a rájuk vonatkozó feltételek, amelyeknek teljesülnie kell a megfelelő eredmény elérése érdekében?
- milyen vonatkozási évre/időszakra kell az elemzést elvégezni?

Miután megfogalmaztuk a kérdést érdemes a Szabadszöveges metakereső alkalmazás segítségével ellenőrizni, hogy milyen területi szinteken állnak rendelkezésre, illetve rendelkezésre állnak-e a szükséges adatok. Amennyiben van olyan adat, amelyet az alkalmazás nem tartalmaz, javasolt megvizsgálni azt, hogy a rendelkezésre álló adatokból elő lehet-e állítani valahogyan.” (<https://teir.vati.hu/>)

Az adatokat különböző területi típusokra lehet leválogatni, pl. megye, település, kistérség stb., így azonban a kért adatokat az ország *valamennyi* településére, (vagy megyéjére, kistérségére) megkapjuk, de lehet országos adatokat is lekérdezni. Ezek fontosak lehetnek, ha a településünk adatait nagyobb területi egységhez akarjuk viszonyítani. A kiválasztott adatokkal műveleteket is végezhetünk a program segítségével. Jelentős probléma azonban, hogy csak a 2010-ig terjedő adatok vannak részletesen feltöltve, 2011-es adatok jelenleg (2013. január) csak elvétve találhatóak. Remélhetőleg a következő hónapokban feltöltésre kerülnek a hiányzó adatok is. Egyes mutatók esetében azonban csak 2009-es adatok az utolsók, pl. a számunkra fontos: szociális ágazat adatai (KSH, MÁK) – gyermekjóléti alapellátásoknál. A munkaügyi adatoknál azonban már a 2012 év nagy része is fel van töltve.

Minden egyes elemi adatváltozó előtt T, K vagy M betű található, utalva arra, hogy az adat településenként, kistérségenként vagy megyénként vannak meg. Az esélyegyenlőségi programhoz településszintű adatokat kell gyűjtenünk, a megyei, kistérségi, vagy országos adatok összehasonlításképpen szükségesek. Az adatokat könnyen exportálhatjuk excel fájlba, vagy megnézhetjük html formátumban. Egyúttal készíthetünk belőlük térképet vagy diagramot, azonban ezeket már csak képként tudjuk elmenteni. Az esélyegyenlőségi programokhoz legfontosabb adatbázisokat a KSH területi statisztikai adatok rendszerében és a szociális ágazat adatainál találhatjuk. A nagyon fontos és részletes, településenkénti népszámlálási adatok sajnos csak 2001-ig állnak rendelkezésre, a 2011-es adatok még nincsenek feltöltve a TeIR rendszerbe (2013. októberi állapot szerint), csupán néhány előzetes adat található. A 2005-ös mikrocenzust – mintavételi módszeréből adódóan – csak megyékre lehet lekérdezni. A népesség iskolázottsági adatai ebben az adatbázisban, településszinten, csak a 2001-es népszámlálásból gyűjthetők. A KSH honlapjáról viszont már elérhető számtalan demográfiai, iskolázottsági, nemzetiségi, lakásállományi település-soros adat (http://www.ksh.hu/nepszamlalas/tablak_teruleti_00). Fontos lehet még a *Cdata kft* 2009-es *Volán elérhetőségi idők* adatai, amely megmutatja, hogy az adott településről mennyi idő alatt lehet elérni a különböző központokat, illetve tájékoztat a napi autóbussz járatok számáról. A *GeoX Kft.* pedig nagyon részletes adatot szolgáltat a településről különböző központokba való eljutásról, vasúton, közúton, illetve részletesen tájékoztat az intézmények illetékességéről és az intézményi ellátottságról.

Lényegében ezeknek az alkalmazásoknak a használatával szinte valamennyi adatot ki lehet keresni, ami a TeIR-ben található.

A *Szociális Ágazati Információs Rendszer (SzocÁIR)* alapvetően fontos az esélyegyenlőségi tervek elkészítéséhez, bár az alapadatok megtalálhatók az előzőekben tárgyalt interaktív elemzőben, azonban itt összeszedetten és az esélyegyenlőségi tervekhez válogatottan gyűjthetjük ki őket.

A SzocÁIR lehetővé teszi, hogy a felhasználó úrlapszerű megjelenítésben megtekinthesse a fontosabb ágazati, intézmény szintű ellátási és finanszírozási adatokat, valamint ezeket az adatokat a TeIR-ben rendelkezésre álló népesség, szociális, egészségügyi és egyéb adatokkal összevessék.

A SzocÁIR-ben feldolgozott szociális szakterületi adatállományok:

- a szociális és gyermekvédelmi ellátást nyújtó intézmények legfontosabb, évente kitöltött KSH adatlapjai,
- a fenti intézmények finanszírozási adatait tartalmazó, évente kitöltött MÁK adatlapok lényeges adatai,
- az önkormányzatok által nyújtott pénzben és természetben nyújtott ellátások települési összesített adatai.

Az intézményi ellátási és finanszírozási adatok számszerű bemutatása mellett a SzocAIR egyedi eszközökkel dolgoz fel egyes témaköröket:

- ellátások (ellátás típusok) elérhetősége: jogszabályi előírások és a meglévő szolgáltatások összevetése, valamint az ellátások földrajzi elérhetősége interaktív, térképes megjelenítő eszközzel tanulmányozható.
- népesség-előrejelzési adatok interaktív lekérdezése, grafikus és számszerű bemutatása.

Ebben a rendszerben 17 alkalmazás található, közöttük a KSH szociális statisztikai évkönyvei, módszertani dokumentumok, intézményi címlisták. Visszajuthatunk a TeIR interaktív elemző rendszerbe is, de számunkra a legfontosabb a „*Segédlet az Esélyegyenlőségi tervek elkészítéséhez – ESTAT*” alkalmazás. Ez a helyi tervezést, monitorozást szolgáló, TEIR adatokon alapuló felzárkózás-statisztikai lekérdezés. A hozzáféréssel rendelkezők itt találhatják meg az alkalmazást: https://teir.vati.hu/szoc_agazat/fstat/

Az adatbázis részletes leírása itt található: https://teir.vati.hu/szoc_agazat/help/estat_help.pdf.

Az ESTAT alkalmazás, a helyi esélyegyenlőségi program elkészítésének részletes szabályairól szóló 2/2012. (VI. 5.) EMMI rendeletben írt esélyegyenlőségi tervek elkészítéséhez nyújt segítséget. A Szociális Ágazati Információs Rendszer részeként 2012-es év vége óta áll rendelkezésre a regisztrált felhasználók számára. Az ESTAT alkalmazás számára a TeIR adatbázisa szolgáltatja azon alapadatokat, melyek az ESTAT-ban szereplő, esélyegyenlőségi programhoz kapcsolódó indikátorok és komplex mutatók számításához szükségesek. Az alkalmazás két fő funkciót biztosít a felhasználók számára: egyrészt böngészni lehet a felzárkózás statisztikai mutatók között, másrészt lekérdezhetőek, excelbe menthetőek a települési felzárkózási mutatók. A felzárkózás statisztikai mutatóinak böngészési felületén jól elkülönülnek az alábbi témakörök szerinti témakörök:

- Demográfia
- Munkanélküliség
- Oktatás
- Gyermekvédelem
- Felnőttoktatás
- Közművelődés
- Lakáskörülmények
- Egészségügy
- Szociális ellátás
- Nyugdíj
- Iskolai végzettség

Az alkalmazásban közel 150 indikátor és komplex mutató között lehet böngészni, ezáltal készíthetőek el az esélyegyenlőségi programhoz szükséges mutatók (a témakörönkénti mutató lista az 1. mellékletben található). A rendelkezésre álló adatoktól függően idősorosan is vizsgálhatóak az indikátorok, melyek az egyszerű táblázatos formán túl közvetlenül diagramként is egyaránt megtekinthetőek, a felhasználók munkáját segítő funkciók sokaságával.

A rendszer lényeges eleme, hogy az egyes indikátorok más-más területi szinten is vizsgálhatóak. Település szintű adatokat összesítve kaphatunk meg különböző, magasabb NUTS szinteken, kedvezményezett térségek (kistérségi, települési), OTK térségtípusok (Budapest metropolisz, Balaton térség) és egyéb lehatárolások szerint.” (<https://teir.vati.hu/>)

Helyi esélyegyenlőségi programok megalkotásakor használható más adatbázisok

A TeIR adatbázis mellé célszerű felhasználni más, elsősorban helyi szintű önkormányzati és partner adatokat, adatbázisokat. Ezen adatbázisok és adatforrások nagy előnye, hogy naprakészek és helyi szinten ellenőrizhetőek. Nagyon kevés hivatalos adat van például a roma/cigány népességről, helyzetükről. Róluk a helyi kisebbségi önkormányzat nyújthat információt. A mélyszegénységben élőkrol a karitatív szervezetek, szociális ellátó rendszer szereplői, vagy intézményei adhatnak információt. A nőkkel és idősekkel a helyi civil szervezetek, egyházak, szociális intézmények foglalkoznak, illetve ismerik prob-

lémáikat. A fogyatékkal élők ellátására vonatkozóan többek között az egészségügyi intézmények és szakmai szervezetek tudnak nyújtani adatokat. További információkat nyerhetünk a településen megvalósítható programok vizsgálatával is. A gyerekekre vonatkozó legfrissebb adathoz az iskolák férnek hozzá, ők töltik fel a KIR-Stat adatbázisba az intézményük adatait. Az évenkénti KIR-Stat igen részletesen tartalmazza az iskolák, pedagógusok és a tanulók adatait. Ezekből a legfontosabbak: a hátrányos helyzetű, halmozottan hátrányos helyzetű, sajátos nevelési igényű, bejáró, bukott, felzárkóztató oktatásban résztvevő, átmeneti vagy tartós nevelésbe vett, több évvel túlkoros, beilleszkedés, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő, fogyatékkal élő, 250 vagy több (igazolt vagy igazolatlan) mulasztott órával rendelkező, tanköteles koron túl, mulasztás miatt megszünt tanuló(i) jogviszonyú tanulók száma, illetve aránya.

A népszámlálási területi adatokat a KSH honlapján lehet megtalálni: http://www.ksh.hu/nepszamallas/tablak_teruleti_16. Itt az országos adatok mellett megyei, járási, kistérségi vagy települési adatokat is meg lehet találni. Sajnos minél kisebb területi egységet választunk annál kevesebb adat áll rendelkezésre. Míg országos szinten lehívható egyetlen táblázatban a népesség nemzetiség, korcsoport, legmagasabb befejezett iskolai végzettség nemek szerint, addig települési szinten már nem lehet ilyen részletes adatot kapni. Csupán külön-külön nemzetiségre, korcsoportra, iskolai végzettségre vonatkozó táblázatokat hívhatunk le, vagyis nem jutunk adatokhoz egy adott településen a nemzetiségek iskolai végzettségéről a korszerkezet függvényében, valamint nem lehet keresni sem benne, továbbá ha összesített település-soros adatot akarunk, akkor egyesével, manuálisan kell letölteni őket megyénként és adattáblánként.

Léteznek más adatbázisok is, amelyek segítséget nyújthatnak a Helyi Esélyegyenlőségi Program elkészítéséhez. Ilyen például a foglalkoztatási és munkanélküliségi adatok. (http://nfsz.munka.hu/engine.aspx?page=full_afsz_stat_telepules_adatok_2012) vagy a KSH-ban kigyűjthető adatok. Ezek egy része az interneten, vagy könyvtárban ingyen hozzáférhető, mint pl. a KSH Megyei statisztikai évkönyvek, de a nagyobb része csak térítés ellenében tanulmányozható, mint például a T-Star területi adatbázis. A Település-Statistikai Adatbázis Rendszer (T-Star) csak számítógépes állományként létezik, nyomtatásban nem jelenik meg, viszont teljeskörű (minden településen felmért) adatsorokat tartalmaz. Adattáblájának mindössze töredéke érhető el más kiadványokban, nyilvános adatbázisokban. Évente kb. 500-600 változót tartalmaz. A TeIR adatbázisban azonban szerencsére számtalan esélyegyenlőségi szempontból fontos változó szerepel. A kormányzati portálon (<http://kih.gov.hu/-/adatba-1>) tájékozódhatunk a létező állami adatbázisokról, ezt az ECOSTAT Kormányzati Hatásvizsgáló Központ tartja fenn és fejleszti, azért hogy az elemzésekhez, hatásvizsgálatok lefolytatásához szükséges megbízható információk széles körben és azonnal felhasználható módon rendelkezésre álljanak. Azonban a honlapon nem található meg maguk az adatbázisok, csak a neveik utalnak a tartalmukra.

Adatgyűjtésünk során találkozhatunk több olyan helyzettel, ahol adatok nem hozzáférhetőek, vagy nem léteznek, ez esetben más módszerhez szükséges fordulnunk. Hasznos lehet például egy-egy interjú elkészítése az adott területen járatos személyekkel.

Az adatgyűjtés és feldolgozás néhány problémája

Helyi Esélyegyenlőségi Programokhoz számtalan adatforrásból és lehetőségéből lehet összegyűjteni adatokat, azonban ezek feldolgozása és értelmezése nehézséget okozhat. Ugyancsak problémát okozhat, hogy sok szükséges adat nem hozzáférhető, vagy nem is létezik. Egy, főleg kisebb település adatainak összegyűjtése könnyebbnek bizonyulhat, mint a nagyobb településé, vagy más területi egységé (pl. megye), mivel helyben, a problémákat, adatokat ismerő szervezetektől, emberektől tudunk olyan adatot és információt gyűjteni, amely máshol nem hozzáférhető. Vigyázni kell azonban a nem hivatalos adatok hi-telességével, kizárólag ezekre építve az esélyegyenlőségi tervben, akár a valóságtól eltérő helyzetképet is kaphatunk. A helyi adatok további lehetséges problémája azonkívül, hogy nem tudjuk mennyire megbízhatóak, hogy nem tudjuk más településsel, vagy megyei adatokkal összehasonlítani, ezért nem lehetünk tisztában mennyire sok vagy kevés, jó vagy rossz az értékünk. Ugyanakkor elengedhetetlen a helyi adatokra való támaszkodás, tehát ezek felderítése és feldolgozása főleg egyéni elemzőmunkát igényel.

A statisztikai adataink segítségével megállapíthatjuk, hogy hova helyezzük a fő hangsúlyt az esélyegyenlőségi program elkészítésében. Láthatóvá válnak azok a hátrányos helyzetű rétegek, melyek számára szükséges a beavatkozás az esélyegyenlőség kialakítása érdekében. A tervek elkészítése először

néhány feltételezésből indul ki, pl. településünkön sok idős ember él, tehát rájuk kell fókuszálni. Azonban ez a hipotézis nem elég, a feltételezéseket és az adatokat egymás mellé kell állítani, amelyek vagy alátámasztják elképzeléseinket, vagy inkább másra helyezik a fő hangsúlyt. A példánál maradva, kiderülhet, hogy településünkön a munkanélküliség jelenti-e a nagyobb problémát.

A helyi esélyegyenlőségi programok megalapozásának módszere hasonló a klasszikus társadalomtudományok kutatási módszeréhez:

Kezdődik a probléma megfogalmazásával	→	Településünkön esélyegyenlőségi programot szeretnénk végrehajtani valakik számára. Kik ezek, és mi az oka, hogy esélyhátrányban vannak?
Célok megfogalmazása		Mit akarok elérni, mit lehet elérni ezekkel a programokkal?
Előzmények felderítése, személyes tapasztalatok összegyűjtése	→	Milyen programok voltak és ezek mit értek el? Mennyire voltak sikeresek, kiket érintettek ezek és kiket hagytak ki?
Hipotézisek megfogalmazása	→	Feltételezések, elméletek megalkotása, a meglevő ötletekből, vagy saját tapasztalatainkból, elképzeléseinkből.
Operacionalizálás	→	Mérhető formában meghatározni a hipotéziseket, vagyis milyen adatok, információk kellene a feltételezéseink alátámasztására vagy kiegészítésére
Adat és információ gyűjtési módszerek kiválasztása	→	A vizsgált jelenségről meglevő anyagok közül (TeIR, interjú stb.)
Adatgyűjtés	→	Partnerek bevonásával TeIR és helyi adatokra támaszkodva
Adatok elemzése	→	A gyűjtött adatok értelmezése – kistérségi, megyei és országos adatokkal összevetve
Eredmények alapján az esélyegyenlőségi terv megfogalmazása	→	Mindezt a kiinduló feltevéseink igazolásával vagy az információink alapján ezek átalakításával, esetleg elvetésével tesszük.

Az adatok elemzéséhez háttértudásként nem szükséges mélyebb matematikai ismeret, csupán egy-két statisztikai fogalom ismerete, kiszámítási módjának gyakorlati alkalmazása. Az adatelemzéshez a számítástechnikai támogatás sem nélkülözhető. A következőkben néhány példa-táblázaton keresztül röviden bemutatom a statisztikai adatfeldolgozást, a táblázatok kitöltésének lehetőségét, végighaladva az esélyegyenlőség szempontjából releváns csoportokon.

A település bemutatása

Először néhány statisztikai adat segítségével be kell mutatni a településünket, ezzel mintegy elhelyezük azt a társadalmi térben, lakosság, korcsoportok, születések, vándorlások stb. Ezek az adatok könnyen hozzáférhetők a TeIR-ből.

Öregedési index

	65 év feletti állandó lakosok száma (fő)	0-14 éves korú állandó lakosok száma (fő)	Öregedési index (%)
2001			
2008			
2010			
2012			

Forrás: TeIR, KSH-TSTAR

Az öregedési index fontos KSH által is használt mutató, mely azt jelzi, hogy az adott település mennyire elöregedett. Megmutatja, hogy 100 fő 14 év alattira hány 65 éven felüli személy jut. Az öregedési indexet úgy számítjuk ki, hogy a 65 év felettieket elosztjuk a 0-14 évesekkel, és ezt megszorozzuk százal. Amennyiben 100 alatti az index, akkor túlsúlyban vannak a 14 év alattiak, vagyis fiatalos a népeség szerkezet. Ha az index 100 felett van, akkor a 65 év felettiek vannak többen, és a település elöregedő. A kétféle helyzet legegyszerűbben esélyegyenlőség szempontjából úgy értelmezhető, hogy míg a fiatalos népeség szerkezet esetén a gyerekek, addig az öregedő esetén az idősek fokozottabb ellátására van szükség. Természetesen ez az index – ugyanúgy, mint a többi – egyéb összefüggésben is vizsgálendő.. Például a gyerekek alacsony száma nem jelenti azt, hogy ők ne igényelnének fokozott figyelmet, különösen akkor például, ha szüleik alacsony jövedelemmel rendelkeznek, de ez fordítva is igaz lehet.

A mélyszegénységben élők és a romák helyzete, esélyegyenlősége

Az első célcsoportot a rendelet szerint mélyszegénységben élők és a romák alkotják. Bár a mai Magyarországon jelentős átfedés van a két csoport között, mégsem lehet egészében egy csoportként kezelni. Ehhez a tématerülethez elsősorban munkanélküliségi, foglalkoztatottsági, iskolázottsági, felnőttképzési, szociális, egészségügyi, infrastrukturális és természetesen romákra vonatkozó adatok szükségesek. Sajnos e célcsoportban elég hiányos a hivatalos statisztika, leginkább a romák tekintetében. Nagyon hasznos lehet a helyi önkormányzati és partner intézményekkel felvenni a kapcsolatot. Például roma kisebbségi önkormányzatok ismerik leginkább a rájuk vonatkozó adatokat. Célszerű interjúkat készíteni, de legalább elbeszélgetni azokkal, akik e célcsoporttal foglalkoznak.

Alacsonyan iskolázott népesség

év	15 éves és idősebb lakosság száma összesen			15-X éves legalább általános iskolát végzettek száma			általános iskolai végzettséggel nem rendelkező 15-x évesek száma						
	összesen	nő	férfi	összesen	nő	férfi	összesen	nő	férfi				
	fő	fő	fő	fő	fő	fő	fő	%	fő	%	fő	%	
2001													
2011													

Forrás: TeIR, KSH Népszámlálás

Ezt a táblázatot azért választottam, mert az adatok nagyon fontosak és sokat mondanak a helyi népeségről. Az alacsony iskolázottságú népességnek nagyon kevés esélye van munkát találni, és az általános iskolai végzettséggel nem rendelkezők vannak a legrosszabb helyzetben. Ők azok, akik a felnőttképzésbe is nehezen vonhatók be.

Az általános iskolai végzettséggel nem rendelkezők 15-X évesek számát csak úgy lehet kiszámolni, hogy a legalább általános iskolát végzettek számát ki kell vonni a teljes, 15 évesnél idősebb népességből.

A gyermekek helyzete, esélyegyenlősége, gyermekszegénység

Ehhez a célcsoporthoz elsősorban, iskolai, óvodai és szociális ellátás adatait kell összegyűjteni, az adatok egy része a TeIR adatbázisból, illetve a szociális ellátórendszerrel összegyűjthetők, másik részének megszerzése problémát jelenthet, helyi kapcsolatokra, interjúkra van szükség a táblázatok kitöltéséhez, pl. a védőnőkkel való elbeszélgetés.

Iskola személyi feltételek

	Fő	Hiányzó létszám
Nem szaktanítást végző tanító		
Szaktanítást végző tanítók száma		
Szaktanítást végző tanárok száma		
Gyógypedagógusok létszáma		
Gyermekvédelmi felelős		
Iskolaorvos		
Iskolapszichológus		
Kisegítő személyzet		

Forrás: Önkormányzati és intézményfenntartói, tankerületi adatok, TeIR, Kir-Stat

Ezen táblázat kitöltéséhez több adatforrást kell igénybe venni, ezek részben megtalálhatók a TeIR adatbázisban, pl. tanítók, tanárok és gyógypedagógusok száma, azonban az adatok másik részének kitöltése problémát okozhat. Ha azonban sikerül kitölteni a második oszlopot, akkor a két oszlopot együtt figyelve fontos következtetéseket lehet levonni a hiányzó létszámról, és meg lehet kísérelni az okok feltárását.

*A nők helyzete, esélyegyenlősége**Foglalkoztatás és munkanélküliség a nők körében*

	Munkavállalási korúak száma		Foglalkoztatottak		Munkanélküliek	
	férfiak	nők	férfiak	nők	férfiak	nők
2008						
2009						
2010						
2011						
2012						

Forrás: TeIR és helyi adatgyűjtés

A nők hátránya sok esetben nehezen vizsgálható jelenség, bár a legtöbb statisztikai adatban megkülönböztetnek nőket és férfiakat, de mélyebb elemzéshez ezekből kevés használható. Ebből adódóan szükséges a helyi adatgyűjtés olyan területeken, mint például a nők részvétele a helyi politikában, a családon belüli erőszak vagy a nőket érintő szociális ellátás.

A fenti táblázat a nők munkaerőpiaci hátrányát igyekszik bemutatni. A férfiak és nők adott településen való foglalkoztatottságának mutatói arról nyújthatnak tájékoztatást, hogy milyen arányban érinti a nemeket a munkanélküliség. Pontosabb képet kapnánk a kérdésről, ha rendelkezésre álló adatok között lenne, hogy az érintett csoportból (férfiak és nők is) mennyien nevelnek közülük gyermeket, és hányat, hányan nevelnek 15 évesnél fiatalabb gyermeket, illetve hányan egyedülállók. A helyi adatgyűjtés természetesen a partnerekkel való együttműködésben valósulhat meg.

Az idősek helyzete, esélyegyenlősége

Számtalan, főleg kis lélekszámú településen jelent komoly problémát az idősek helyzete. Ők gyakran élnek szegénységben, nehezen látják el magukat, betegek. Komoly gondot jelent, hogy miként lehet javítani a helyzetükön. A TeIR-ben számos adat van korcsoportokra, szociális ellátottságukra és foglalkoztatottságukra vonatkozóan, azonban a legtöbb információ csak a helyi partnerektől gyűjthető be, pl. karitatív szervezetektől.

Hátrányos megkülönböztetés a foglalkoztatás terén

	Regisztrált munkanélküliek száma		55 év feletti regisztrált munkanélküliek száma		Tartós munkanélküliek száma		55 év feletti tartós munkanélküliek száma	
	fő	%	fő	%	fő	%	fő	%
2008								
2009								
2010								
2011								
2012								

Forrás: Helyi adatgyűjtés, TeIR

A munkanélküliség szempontjából két korcsoport a legveszélyeztetettebb: a pályakezdők és a jelen esetben vizsgált idősök, mivel ők nehezebben helyezkednek el, és a munkahelyi leépítések is előbb érintik őket. Ennek a táblázatnak nagy része a TeIR adatbázis segítségével kitölthető, korcsoportok szerinti regisztrált munkanélküliekről részletes adatok találhatóak benne, azonban a tartósan munkanélküliekről nincs korcsoportos bontás, ezt a helyi, vagy területileg illetékes munkaügyi központtól kért adatokkal lehet kiegészíteni. Az arányok megmutatják, hogy milyen súllyal szerepelnek az idősebb korosztályhoz tartozóak a munkanélküliek között, itt érdemes figyelni az elmúlt évek változásának tendenciájára is. E mutató tekintetében fontos lehet más település adatával, vagy megyei átlag adatokkal összevetni, legáltalább a táblázat első két oszlopát, mivel ezek a TeIR-ből kigyűjtethetők.

A fogyatékkal élők helyzete, esélyegyenlősége

Komoly probléma az adott településen a fogyatékkal élők helyzete. A 2001-ben végzett uniós szintű vizsgálatok eredményei szerint a tizenöt tagállam munkaképes korú (16 és 64 év közötti) lakosságának 14,5%-a szenved a fogyatékoság valamely formájában. A tíz csatlakozó országban ez az arány elérte a 25%-ot. Sok esetben az időskor és a fogyatékoság összefügg. Az idősödő társadalom és az egészségügyi ellátás javulása nyomán egyre nagyobb a fogyatékkal élők száma, és ez a növekedés folytatódni fog. Közülük jóval kevesebben állnak foglalkoztatásban. Az Európai Unió külön cselekvési tervet készített a fogyatékkal élő emberek helyzetének javítására. Az esélyegyenlőségi tervhez szükséges adatokat gyűjteni civil szervezetektől, önkormányzattól, egyházaktól. A TeIR-ben található adatokat sok esetben célszerű tovább bontani, mint a lent lévő táblázatnál is látszik.

Nappali ellátásban részesülő fogyatékos személyek száma

	önkormányzati fenntartású intézményben	egyházi fenntartású intézményben	civil fenntartású intézményben
2008			
2009			
2010			
2011			
2012			

Forrás: TeIR, KSH Tstar; a központi adatokat célszerű bontani a helyi adatszolgáltatók segítségével.

A szolgáltatás esetén az arányokat érdemes vizsgálni, illetve az arányok változása is fontos mutató. Figyelembe kell venni, hogy fenntartók más települések lakosait is ellátják, tehát a helyi esélyegyenlőségi tervben a településen lakókat célszerű szerepeltetni. Erre más táblázatoknál is figyelni kell, ahol az intézmények nem csak a saját településen élőket látják el.

Összefoglalóan elmondható, hogy az esélyegyenlőséghez köthető területeken kellő alaposítással összegyűjtött és kiértékelt adatok és egyéb információk elengedhetetlenek és megfelelő alapot, kiindulópontot jelentenek.

tot nyújtanak a Helyi Esélyegyenlőségi Terv elkészítéséhez. A tértudományok alapigazság a társadalom térbeli egyenlőtlensége és egyenlőtlen fejlődése. A nem kívánatos hátrányos helyzetek mérséklése konkrét területegységeket, speciális területeken jelentkező problémákat megcélzó beavatkozásokat igényel. Helyi és térségi programokkal, a területi szempontok folyamatos és a statisztikai adatok tudatos figyelembevételével megelőzhető a komoly problémákat jelentő társadalmi és területi különbségek kialakulása és kiegyensúlyozottabb fejlődés indukálható.

Források

Willem de Vries (1999) : A nemzeti statisztikai rendszerek teljesítménye. In Módszertani tanulmányok. KSH, 656–673.
<https://teir.vati.hu/>
http://europa.eu/legislation_summaries/employment_and_social_policy/disability_and_old_age/c11414_hu.htm
<http://kih.gov.hu/-/adatba-1>
http://nfsz.munka.hu/engine.aspx?page=full_afsz_stat_telepules_adatok_2012
https://teir.vati.hu/doc/metalekerdezo_modul.pdf
https://teir.vati.hu/doc/interaktiv_elemzo.pdf
https://teir.vati.hu/szoc_agazat/fstat/
https://teir.vati.hu/szoc_agazat/help/estat_help.pdf
http://www.ksh.hu/statszemle_archive/1999/1999_08/1999_08_656.pdf

